

ה זה מול זה: היערכות הכוחות בתחילת המלחמה

היערכות הכוחות היריבים ב־26 בספטמבר

היערכות הכוחות היריבים ב־26 בספטמבר 2020. כל מלבן ללא סימון גודל מסגרת הוא חטיבה האֶזְרִים בכחול; מסומנת החלוקה לגייסות, מיקום החטיבות בתוך גזרות הגייסות משוער לפי מידע חלקי. האֶרְצִים בירוק; המיקומים לפי דיווחי משרד ההגנה האֶזְרִי וגבולות הגזרה משוערים בהתאמה.

היערכות צבא אֶרְצָךְ

צבא אֶרְצָךְ נערך להגנה כשעיקר כוחו פונה מזרחה: 3 אוגדות זו בצד זו לאורך הגבול המזרחי של אֶרְצָךְ עם אֶרְבֵּי'אן, בקו אחד מצפון לדרום (10 בצפון, 37 במרכז ו-18 בדרום) – חזית שרוחבה כ-120 קילומטרים בקו אווירי.

האוגדה הצפונית, אוגדה הררית 10, הייתה אחראית גם על קטע מהגבול הצפוני. לא ברור מי היה אחראי לשאר הגבול הצפוני – האם אותה אוגדה או שחטיבה עצמאית.

אוגדות 10 ו-18 פרסו את שלוש החטיבות שלהן בדרג אוגדתי אחד ללא עומק אוגדתי. כל אחת מהאוגדות הללו החזיקה גדוד טנקים ככוח עתודה אוגדתי. אין מידע לגבי אופן היערכות החטיבות כל אחת בגזרתה. מניתוח הביצורים, מרשם היערכות לא ברור של קטע לא מזוהה של החזית ועקרונות התורה הסובייטית שהייתה הבסיס לתורת צבא אֶרְצָךְ (אם כי תורה זו עודכנה ולא ידוע מה שינו ומה שימרו) ורמזים שעלו בתיאורי הקרבות, נראה שכל חטיבה נערכה גם היא בדרג יחיד – 3 גדודי רגלים זה בצד זה, וכוח טנקים, או לפחות עמדות מוכנות לטנקים, מאחורי כל גדוד רגלים.

מפה על הקיר בחדר-מלחמה של צבא אֶרְצָךְ או אֶרְמֶנִיָה במהלך הערכת-מצב האוורים הם לפי שיטת הסימון של הצבא הסובייטי. הם מציגים קו הגנה יחיד של גדודי רגלים בשורה ומאחוריהם כוחות ועמדות מוכנות לפריסת טנקים מתגברים או תוקפים-נגד ופריסה של כוחות תותחים ומטילי-רקטות רב-קנים בסיוע. 27

לא על הכטמ"ם לבדו ■ זה מול זה: היערכות הכוחות היריבים בתחילת המלחמה

בנוגע לאוגדה 37 המידע אינו ברור; על שתי חטיבות של אוגדה זו יש מידע שנערכו בקו הקדמי, אבל בנוגע לחטיבה השלישית אין מידע למעט עצם שיוכה לאוגדה. ייתכן שנפרסה בקו הקדמי בין שתי החטיבות האחרות (לפי שיוכי מקומות לגזרות חטיבות אלה, הן נערכו כל אחת בקצה אחר של הפריסה האוגדתית) וייתכן שהייתה דרג שני אוגדתי. אוגדה זו הייתה אחראית על הציר הקצר ביותר והנוח ביותר מהגבול עם אַזְרַבַּיְג'אן עד לעיר הבירה של אַרְצֶךְ, סְטֶפֶנְקֶרְט, ולכן ייתכן שצופפו והעמיקו את היערכותה. אין אזכור לגדוד טנקים במסגרת אוגדה זו. אולם, מיקום חטיבת טנקים עצמאית 49 אינו ידוע ויש לשער שנערך במרכז אַרְצֶךְ כעתודת המטה הכללי.

פולגות טנקים ופולגות רגלים על נגמ"שי-לחימה אַרְצֶכִיּוֹת חונות כעתודה ניידת בעומק מערך ההגנה הצילום הוא דרך כוונת של כטמ"ם מתוצרת טורקיה מסוג בֵּיירֶקְטֶר טִיבִי-2. 27א

היערכות צבא אַרְמֶנִיָה

אין מידע לגבי היערכות של כוחות צבא אַרְמֶנִיָה. במהלך המלחמה הועברו כוחות אַרְמֶנִיִים לאַרְצֶךְ, אבל יש מעט מידע לגבי היקף הכוחות ומקום לחימתם. דיווחים של משרד ההגנה האַזְרִי לתקשורת הזכירו השתתפות של מספר חטיבות אַרְמֶנִיּוֹת בלחימה וציינו מיקומים כלליים של כמה מהן. באופן רשמי ממשלת אַרְמֶנִיָה הכחישה העברת יחידות מסודרות וטענה שרק הרשתה ל-'מתנדבים' להצטרף לצבא אַרְצֶךְ, אבל כמה חודשים אחרי המלחמה פרסמה רשימה של הענקת עיטורים למפקדים בדרגות שונות (מפקד גייס 5, סגן ראש-מטה גייס 5, מפקד חטיבת הכוחות המיוחדים, מפקד חטיבה ממוכנת 246 ומפקד גדוד תותחים בחטיבה ממוכנת 538) ולחיילים בצבא אַרְמֶנִיָה אשר השתתפו במלחמה ואשר כמה מהם, כולל שני מפקדי חטיבות, נהרגו בה.¹⁷

¹⁷ הרשימה כוללת גם אַרְמֶנִים ששירתו ביחידות של צבא אַרְצֶךְ.

היערכות צבא אֶזְרֵיג'אן

צבא אֶזְרֵיג'אן הפעיל שתיים מחמשת מפקדות הגייס שלו במתקפה – גייס 2 בחצי הדרומי של הגבול המזרחי של אֶרֶצֶךְ וגייס 1 בחצי הצפוני של הגבול המזרחי של אֶרֶצֶךְ וקטע קצר גם מהגבול הצפוני של אֶרֶצֶךְ.

לגייס 2 הוכפפו 7 חטיבות ממוכנות, שפריסתן המדויקת בשטח לא ידועה. כל שידוע הוא שהן הופעלו בשני מאמצים מקבילים – אחד לתוך פתחת עמק האֶרֶאס ואחד ישירות לעבר העיירה פֶּזֶזְלִי. הקצאת הכוחות לכל מאמץ אינה ידועה, אבל נוצר הרושם שהמאמץ לתוך עמק האֶרֶאס היה גדול יותר. יש להניח שחלק מכוחות הגייס הוקצו גם להגנה באותם קטעי גבול שבאחריותו אשר בהם הגייס לא תקף.

לגייס 1 הוקצו 6 חטיבות ממוכנות. הגייס הגן ברוב גזרתו ותקף רק סביב הפינה הצפון מזרחית של הגבול, התקפה ממזרח מאזור הכפר טֶרְטֶר לעבר ובין טֶלִיש וסוֹגֻבֻשֶׁן והתקפה מצפון לעבר אותם כפרים. אין מידע לגבי היקף הכוח שהוקצה למאמץ ההתקפי מתוך כלל סדר הכוחות של הגייס.

גייס 3 היה אחראי לשאר הגבול הצפוני של אֶרֶצֶךְ, אבל עיקר תשומת לבו הייתה נתונה לגבול המשותף של אֶזְרֵיג'אן עם אֶרְמֶנִיָה מצפון למשולש הגבולות אֶזְרֵיג'אן – אֶרֶצֶךְ – אֶרְמֶנִיָה, ששם לא התרחשה לחימה, למעט אולי מעט תקריות-אש מצומצמות בעוצמתן. הוא החזיק כוחות מצומצמים בלבד בגבול עם אֶרֶצֶךְ – כנראה חטיבת רגלים הררית אחת בלבד וחטיבה זו, מתוגברת אולי ביחידת כוחות-מיוחדים, תקפה את מוצבי הגבול האֶרֶצְכִּיִּים.

גייס 4, שלגזרתו אין מגע עם אֶרֶצֶךְ או אֶרְמֶנִיָה, לא השתתף במלחמה, אולם כוחות מתוכו נשלחו לתגבר את גייס 2 לאחר שכוחותיו של גייס 2 נשחקו בהתקפות הכושלות בימים הראשונים של המלחמה. הכוחות המתגברים כללו אולי חטיבת טנקים מצוידת בטנקים החדשים ביותר של צבא אֶזְרֵיג'אן, טי-90.

גייס 5 נערך להגנה בגבול נְחֶצ'יבֶּאן – אֶרְמֶנִיָה. במהלך המלחמה, משום שלא התפתחה לחימה בין אֶרְמֶנִיָה ובין נְחֶצ'יבֶּאן, הועברה מגייס זה יחידת כוחות-מיוחדים, שסדר-גודלה אינו ידוע, כדי להצטרף ללחימה באֶרֶצֶךְ.